

ФОРМУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Браткевич А. О.

*здобувачка наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Вектори відновлення та інноваційного розвитку освіти нашої країни в умовах глобальних змін детермінують звернення до мультикультурних (транскордонних, міжнаціональних, глобалізовано-етнокультурних) параметрів підготовки майбутніх фахівців, зважаючи на всеосяжну євроінтеграцію в різних галузях життєдіяльності.

Інноваційний розвиток освіти України, інтеграційні процеси глобалізації в соціономії детермінували реформувальні трансформації соціального простору держави – варіюються вимоги до компетентності фахівців, які безпосередньо включаються в площину так званої «інокультурної» комунікації [1]. Отже, магістральною метою вдосконалення системи освіти в контурах глобалізації є заперечення «мовно-культурних» та «націоментальних» меж між культурами (народами, націями, етносами, культурними групами), налагодження органічного діалогу культур, що досягається реалізацією крос-культурного підходу у підготовці компетентних фахівців.

Методологічні витоки сучасної інтерпретації феномена «крос-культурна компетентність» знаходимо в теоріях: крос-культурної психології та крос-культурної комунікації (D. Matsumoto, R. Narulla, H. Triandis); крос-культурних орієнтацій в освітніх моделях (J. Banks, M. Byram, J. Leman); крос-культурної педагогіки та дидактики (L. Samovar, H. Porter, H. Triandis) [3]; крос-культурного управління та менеджменту (G. Hofstede, M. Peterson). Засадничі елементи крос-культурних моделей підготовки фахівців студіювали В. Дороз, Лю Іге та ін.

Аналітика базових параметрів розуміння сутності феномена «крос-культурна компетентність» ґрунтується на такому положенні: представники різних культурних груп та носії різних мов розуміють доволі широко дійсність дещо в інших ракурсах [4]. Культурні та мовні «картини світу» різних народів суттєво відрізняються, продукуючи необхідність усунення мовних, націоментальних, культурних бар'єрів у площині вербальної та невербальної взаємодії [7]. Отже, можемо говорити про перетин/перехрестя (англійською мовою фіксуємо словом crossing) культур, адже синтезуються

нетотожні культурно-поведінкові та ціннісно-нормативні системи, світоглядні орієнтації та позиції, алгоритми мисленнєвих процесів, що призводить до виникнення бар'єрів та непорозумінь у ході інтерпретації, розуміння та відтворення іншомовної та інокультурної інформації [8]. Названі утруднення долаються зіставленням рідної та інокультури, співставленням принципово відмінних підструктур соціального життя.

В системі крос-культурної методології назване «зіставлення» рідної культури з «іншою» шляхом «перетину» ціннісних та світоглядних систем, мов та традицій, культур та ментальностей пов'язуємо зі сформованою крос-культурною компетентністю фахівців.

Термінологічно-дефініційні варіанти крос-культурної компетентності репрезентовано у міждисциплінарних джерелах різними форматами, як-от: сегмент комунікативної взаємодії особистості, яка шляхом власної крос-культурної детермінованості інтерпретується та сприймається нею як органічна та природна [6]; як синтез крос-культурної обізнаності та ерудованості (володіння знаннями про культурні артефакти, моделі міжкультурної взаємодії, розуміння значущості та прагнення дотримуватись сценаріїв поведінки у рідній культурі та поважати патерни поведінки в інокультурі) [2]; формула крос-культурної компетентності через культурну ідентичність (набутий професіоналом оптимальний результат мовної та культурної ідентифікації, тобто адекватне співвіднесення і універсалізація культурних норм та патернів поведінки).

Дидактичним фундаментом формування крос-культурної компетентності фахівців виступають провідні положення лінгвокультурології (В.фон Гумбольдт, К. Леві-Строс, О. Потебня) та різноманітні теорії міжкультурної комунікації (С. Тер-Мінасова, Ф. Бацевич, Е. Холл). Провідні положення лінгвокультурології [5] вможливають доведення тісного взаємозв'язку мови та культури із інтенцією на формування мовної картини світу певного етносу. Водночас, параметризація різних теорій міжкультурної комунікації вможливає розроблення моделей взаємодії різних культур та етносів в умовах мультикультурного простору.

На нашу думку, відновлення та інноваційний розвиток освітнього простору України в умовах глобальних змін має урахувати сучасні виклики до підготовки компетентних фахівців, а саме: мультикультуралізм, формування планетарного мислення, в аксіоматику якого покладено гуманістичну максиму, увиразнення практико-орієнтованості та прикладного характеру набутих фахових знань, що увиразнюється компетентнісним підходом в освіті.

Отже стверджуємо, що сучасним фахівцям різних галузей освіти, науки, економіки, гуманітаристики, соціології має бути притаманна крос-культурна компетентність.

Крос-культурну компетентність фахівця визначаємо як комбіновано-синтетичний базис професійного та суб'єктного профілю спеціаліста, що

маркується такими показниками: усвідомлення беззаперечної цінності власної культури (орієнтація в культурних артефактах, здатність розкодовувати націоментальні коди, пропагувати націєтворчі українські інтенції); обізнаність із культурними традиціями та специфікантами історико-культурної парадигми української нації; прагнення та вміння вибудовувати конструктивну взаємодію, керуючись усвідомленням мультикультурних реалій та принципів толерантного співіснування (конгруентне ставлення до варіабельності культур, різних мов, повага до всіх націй, етносів, ментальностей); здатність на рівні світоглядних переконань розуміти цінність будь-якої культури й транслювати аксіологію крос-культурності в професійній діяльності.

Спираючись на зазначене вище вважаємо, що сформована у сучасного фахівця крос-культурна компетентність є запорукою відновлення та інноваційного розвитку освіти України в умовах глобальних змін, а переорієнтація систем підготовки майбутніх фахівців в закладах вищої освіти має здійснюватись із урахуванням провідних положень крос-культурного підходу.

Література:

1. Berry J. W. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: *Cambridge University Press*, 2002. 610 p.
2. Matsumoto D. *The Handbook of Culture and Psychology*. New York: *Oxford University Press*, 2001. 458 p.
3. Samovar L. A., Porter R. E.; Mc Daniel E. R. *Intercultural communication*. Boston: *Wadsworth Cengage Learning*, 2012. 518 p.
4. Triandis H. C. *The Analysis of Subjective Culture*. New York: John Wiley, 1990. 345 p.
5. Triandis H.C. Introduction to Handbook of Cross-Cultural Psychology / H.C. Triandis, W.W. Lambert (Eds.). Boston : Allyn and Bacon, 1980. Vol. 1. Perspectives. P. 2
6. Von Humboldt W. *Linguistic variability and intellectual development* / Wilhelm von Humboldt; translated by G. C. Buck and A. R. Frithjof. – Miami: *Coral Gables, FL*, 1971. 296 p.
7. Дороз В. Ф. Крос-культурне навчання учнів-білінгвів української мови: монографія. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 456 с.
8. Liu Yige. The essence of training future language and literature teachers for cross-cultural education of students in a multicultural environment. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 2 (143). 2023. С. 74-80.